

Čís. 15215.

Právny dosah valutovej doložky v smluvách treba posudzovať podľa jednotlivostí prípadu.

Keď v dlhodobej smluve o dodávaní elektrického prúdu odberná cena určená bola v Kč s doložkou, že sa odberná cena sníži alebo zvýši, akby sa zistil väčší než $\pm 10\%$ kurzový rozdiel podľa parity dolára v Prahe na základe priemeru značení v určitých dňoch mesiaca decembra každého roku v srovnaní s kurzom dolára v deň uzavrenia smluvy, poklesom dolára o viac než 10% nastal smluvný prípad sníženia odbernej ceny prúdu.*)

(Rozh. z 20. mája 1936, Rv III 726/35.)

Žalovaná strana dodávala do mlyna I. žalujúcej strany, ktorý má v nájme a provoze II. žalujúca strana, elektrický prúd. Podľa dlhodobej smluvy o dodávaní elektrického prúdu, uzavrenej s I. žalujúcou stranou v r. 1927, resp. dodatku k tejto smluve zo dňa 1. augusta 1928 stanovená bola jednotlivá odberná cena elektrickej energie v Kč s doložkou, že sa táto cena sníži alebo zvýši, akby sa zistil väčší než $\pm 10\%$ kurzový rozdiel podľa parity dolára v Prahe na základe priemeru značení v určitých dňoch mesiaca decembra každého roku v srovnaní s kurzom dolára dňa 1. augusta 1928 (t. zv. dolárová doložka). Pre nastavši pokles kurzu dolára o viac než 10% žiadala II. žalujúca strana sníženie odbernej ceny elektrického prúdu za rok 1934 a keď na to žalovaná strana nepristúpila, zaplatila za odobraný elektrický prúd pôvodne ujednanú cenu s výhradou, že sa bude vrátenia preplatku domáhať sporom.

Oba nižšie súdy žalobu I.—II. žalujúcich strán o vrátenie preplatku zamietli. Najvyšší súd rozsudok odvolacieho súdu s účinkom aj na rozsudok súdu I. stolice zmenil, vyriekol, že právny základ žaloby je po práve a uložil odvolaciemu súdu ďalšie pojednávanie a nové rozhodnutie o výške žalobného nároku.

Dôvody:

Dovolacia odpoveď žalovanej strany neprávom napáda rozhodnutie odvolacieho súdu, ktorým bolo priznané i II. žalujúcej strane žalobné oprávnenie, lebo je nesporné, že táto skutočne platila — a to s výhradou — žalovanej strane to, čo v súhlase s I. žalujúcou stranou pokladá za *indebite* platené a keď I. žalujúca dala v žalobe svolenie k tomu, aby uplatnené istiny s príslušenstvom boli zaplatené do rúk II. žalujúcej strany, ide o taký dispozitívny čin, ktorým táto nadobudla právo, aby spolu uplatnila nárok vo vlastnom mene.

Vo veci samej poukazuje Najvyšší súd na svoju judikatúru (Sb. n. s. č. 14120 a 14304), podľa ktorej treba posudzovať spory dotyčne valutových najmä dolárových doložiek podľa konkrétneho stavu jednotlivého prípadu.

*) Srov. Úr. sb. č. 2427, 2559.

Od tohoto stanoviska odchyliť sa nemá Najvyšší súd príčiny ani v tomto spore.

Nemožno preto rozhodovať všetky spory toho druhu podľa nejakej naukovej tézy, na pr., že také valutové, najmä dolárové doložky treba riešiť — bez ohľadu na to, ako sú osnované — jednotne na tom základe, že strany sa chcely takou doložkou zabezpečiť len proti zmenám vnútornej hodnoty KČ a že len preto pripojily doložku, ktorou sa určuje pre rozsah plnenia určitá relácia čsl. meny podľa kurzu dolára, čo merítka vnútornej hodnoty čsl. meny. Z toho vyvodzujú zastanci tejto teorie záver, hájený tiež žalovanou stranou v tomto spore, že keď dolár podstatne poklesol na svetovom trhu, prestal byť merítkom hodnoty čsl. meny, lebo predpoklad, že dolár je valutou najpevnejšou, odpadol a tak že dolárová doložka stala sa bezpredmetnou a treba splniť záväzok v čsl. mene bez ohľadu na dolárový kurz.

Aby však bolo možné takým spôsobom vyložiť dolárovú doložku v konkrétnom prípade, bolo by treba, aby taká úmluva došla výrazu v samej smluve alebo aby aspoň, pokiaľ by bol smysel dolárovej doložky podľa jej obsahu nejasný, prípadná medzera mluvy dala sa vyložiť úmyslom strán, ktorý bol mimo písomnú smluvu buď výslovne, buď rovnako jasným konkludentným činom prejavovaný.

V súdenom prípade nebolo však zistené, že by boli strany učinily — mimo písomnej smluvy — také prejavy, ktoré by mohli slúžiť ako prostriedok k výkladu písomnej smluvy v tom smysle, ako ho žalovaná strana uplatňuje.

Nižšie súdy totiž nezistili, že by po čas vyjednávania bol — za stranu žalovanú vypočutý — riaditeľ prejavil voči I. žalujúcej strane, že účelom spornej klauzuly bolo zabrániť nevýhodám smluvy v prípade poklesu KČ, ale stanovisko tohoto riaditeľa preca prijímajú preto, že je notorické a bolo preto vtedy uznané aj žalujúcou stranou, že takzv. dolárová doložka v ša de tam, kde sa vyskytuje v dlhodobých smluvách, sleduje ten účel, aby bolo zabránené poškodeniu jednej strany, ktoré by mohlo nastať pri väčšom poklese alebo stúpnutí valuty všeobecne za menej hodnotnú považovanej, v ktorej totiž bolo umluvené plnenie vyviazané, a že za takú valutu bola považovaná, nech už právom lebo neprávom, československá, kým dolár U. S. A. bol notoricky všeobecne považovaný za valutu takmer nezmeniteľnú a najstálejšiu.

Tieto všeobecné úvahy, ktoré nezakladajú sa na určitom skutkovom zistení v konkrétnom prípade, nemôžu však z vyložených už dôvodov obstať, keď z doslovu predmetnej dolárovej doložky taký predpokladaný úmysel strán nevyplýva. Tomu je tak podľa osnovy doložky v liste žalovanej strany z 1. augusta 1928, lebo podľa tejto je patrné, že jej ustanovenia platia rovnakou mierou pre obe strany a proti oboj strane. Lebo obsah jej poslednej vety priamo viaže sa na predošlú, kde je reč o plus mínus kolísaní priemerného kurzu, čo zase vzťahuje sa na určenie, že jednotkové ceny vyjadrené v KČ závisia a menia sa podľa dočasnej ceny dolára v KČ. Z toho logicky plynie, že strany počítali tu s možným poklesom kurzu nielen u KČ, ale aj u dolára, lebo

znenie doložky v tom ohľade nerozoznáva. Jednotková cena vyjadrená v Kč mohla sa tedy snížiť alebo zvýšiť podľa toho, ako sa zistí kurzový rozdiel podľa parity dolára v Prahe na báze priemeru značení 10., 20. a 30. decembra každého roku, poťažne, keby sa v uvedených dňoch značenie na burze nestalo, najbližšieho nasledujúceho dňa, v pomere ku kurzu stanovenému dňa 1. augusta 1928 (Kč 33.85 rovná sa 1 dolár U. S. A.), pri čom plus mínus 10% kolísania priemerného kurzu malo ostať nepovšimnuté a len keby táto hranica bola prekročená, bolo by treba vziať do ohľadu celú zmenu kurzovú.

Súd prvej stolice pokúsil sa síce vyložiť túto doložku, najmä pojem »plus minus kolísania« tým, že účelom toho bolo zabrániť škode pre jednu alebo druhú stranu buď zo znehodnotenia Kč (inflácie), buď z jej zhodnotenia (deflácie), ktoré oba prípady boli možné, tak že kolísanie priemerného kurzu nahor a dolu plynulo by len z príčin, ktoré sa týkajú výlučne československej meny.

Ale keď sa podkladajú stranám úvahy všeobecnej hospodárskej účelnosti, je treba, aby tieto úvahy boli v súhlase s obecnou skúsenosťou o skutočnom stave veci.

Sám súd I. stolice a po ňom i odvolací súd poukazujú na zákon č. 102/1925 Sb. z. a n., ktorý uložil Národnej banke, aby sa starala o udržiavanie pomeru k plnohodnotným cudzozemským zlatým menám na úrovni posledných dvoch rokov. Tým bola pre budúcnosť určená stabilizácia československej meny. Táto zákonná smernica bola skutočne zachovaná so zdarom a nebolo na tom nič menené čo do vnútornej hodnoty Kč, keď čsl. mena bola upravená zákonom č. 166/1929 Sb. z. a n. na formálnu zlatú menu. Je všeobecne známe, že v hospodárskom živote Československého štátu uplatňovali sa vzhľadom na jeho exportné potreby viac tendencie inflačné alebo devalvačné, takže prakticky s defláciou u československej koruny nikto v r. 1928, kedy bola predmetná doložka ujednaná, nepočítal. Devalvácia skutočne nastala zákonom č. 25/1934 Sb. z. a n., ktorým bola snížená zlatá hodnota menovej jednotky o $16\frac{2}{3}\%$.

V dôsledku toho úvaha nižších súdov, že smluvné strany počítajú aj s prípadným stúpnutím kurzu československej meny v pomere k doláru, mali zreteľ len na možnosť deflácie Kč, je bezpodstatná.

Preto nemožno podľa vyjadreného úmyslu strán vylúčiť ani možnosť, že bol predpokladaný pokles vnútornej hodnoty doláru, čo však pri splnení smluvy treba tiež vziať do ohľadu a nezáleží potom na tom, z akej príčiny tento pokles nastal. Dôvodenie odvolacieho súdu, že strany nemohly počítať so zákonodárnym opatrením U. S. A., je v rozpore práve s ustanovením smluvy, že pre určenie cien za elektrický prúd sú smerodajné kurzy o 10% vyššie alebo nižšie, ako bol kurz dňa 1. augusta 1928. Strany tedy počítali práve s abnormálnymi kurzovými zmenami, ku ktorým dochádza zpravidla buď v dôsledku vážnych porúch hospodárskeho života, buď v dôsledku zákonodarného zásahu.

Možno pripustiť len to, že valutové doložky toho druhu sú nedokonalým prostriedkom, aby spravodlivo vyrovnaly hospodárske záujmy strán pri dlhodobých smluvách. Lebo kalkulácie, za ktorých sa odhodlaly k smluve (výrobné a provádzovacie náklady), podliehajú aj iným zmenám než menovým. I sama devalvácia domácej meny do určitých hraníc zachováva po dlhšiu dobu mzdy a ceny surovín a výrobkov domáceho pôvodu bez podstatných zmien a tak dostáva sa domácemu výrobcovi, ktorému treba platiť podľa valutovej doložky, prémie, ktorá nie je hospodársky odôvodnená.

Ak preca platí smluva v takom prípade, nemožno jej upreť platnosť, keď v dôsledku poklesu cudzej valuty, ktorá usmerňuje obsah plnenia v KČ, dostane sa výhody dlžníkovi. Riziko je tedy obojstranné, ktoré práve plyní z povahy takej smluvy.

Námietka žalovanej strany, že devalvácia dolára v U. S. A. stala sa nezákonným spôsobom, nebola ničím doložená. Opak toho plyní však z rozhodnutí Najvyššieho súdneho dvora vo Washingtone, uverejnených v diele Dra Arpáda Plescha »Die Goldklausel«. Ostatne je nesporné, že záznam dolárového kurzu na pražskej burze bol a je ďalej in continuo vedený a práve táto okolnosť je podľa výslovného znenia úmluvy rozhodná.

Vývody odvolacieho súdu vzťahujúce sa na udajné odpútanie dolára od zlata, sú mylné, lebo spomenutým zákonným zásahom bol obsah zlata v doterajšej menovej jednotke len snížený.

Sporná doložka neobsahuje však žiadneho ustanovenia, ktoré by sa vzťahovalo tiež na obsah zlata v doláre a podľa tohoto upravovala by jeho hodnotu v pomere k čsl. korune.

Práve tak ako je pre spor bezvýznamná intencia jednej zo strán, ktorá nebola druhou vzatá na vedomie resp. nedošla výrazu v smluve, tak je nerozhodná aj okolnosť, či riaditeľ žalovanej strany, ktorá osnovala list z 1. augusta 1928, ovládal dostatočne reč, v ktorej bol dopis spísaný.

Keďže je nesporné, že citovanou smluvou určené predpoklady k žiadosti žalujúcej strany o sníženie jednotkovej ceny v tomto prípade sa splnili a podľa vyloženého stanoviska taká žiadosť bola v smysle citovanej smluvy aj oprávnená a keďže žalujúca strana skutočne platila — a to s výhradou nazpät požadovania — to, čo jej žalovaná strana vyúčtovala podľa svojho nesprávneho stanoviska; zostáva spornou len otázka výšky žalobného nároku, ktorou sa nižšie súdy nezaoberali. Preto bolo treba napadnutý rozsudok, ktorým bola žaloba zamietnutá, zmeniť podľa výroku a odvolaciemu súdu uložiť, aby dotyčne výšky žalobného nároku ďalej pojednával.

Čís. 15216.

Okolnosť, že firma účastinnej spoločnosti podpísaná bola na zmenke spôsobom nezodpovedajúcim právnemu stavu v čase podpisu zmenky (bez dodatku poukazujúceho na likvidáciu a bez kolektívneho podpisu